

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย การพัฒนาการสร้างเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ สู่ตลาดโรงเรียนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จากแบบสัมภาษณ์
2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินการตลาดเกษตรกรอินทรีย์ในโรงเรียน จากแบบสัมภาษณ์
3. ผลการวิเคราะห์ความตระหนักต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. ผลการเปรียบเทียบความตระหนัก ต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ปลอดภัย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยของรายได้ ก่อนและหลังการเป็นสมาชิกเครือข่ายของชาวบ้านในชุมชน
6. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสรุปข้อมูลการร่วมกิจกรรมกับชุมชน

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
N	แทน จำนวนคะแนนเต็ม
df	แทน ระดับขั้นของความเสรี (Degrees of Freedom)
t	แทน สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณา t-distribution
p	แทน ค่าผลการเปรียบเทียบมากหรือน้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนด
*	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4.1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จากแบบสัมภาษณ์

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 4.1 ความถี่และร้อยละของลักษณะทางประชากร (n = 30)

ลักษณะประชากร	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	12 (40.00)
หญิง	18 (60.00)

ตาราง 4.1 (ต่อ) (n = 30)

ลักษณะประชากร	จำนวน (ร้อยละ)
อาชีพ	
เกษตรกร	18 (60.00)
รับราชการ	5 (16.67)
ค้าขาย	5 (16.67)
อื่นๆ	2 (6.67)

จากตาราง 4.1 พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง มีชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนยม เข้าร่วมโครงการสร้างเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ สู่ตลาดโรงเรียนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ที่เป็นเพศหญิง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และ เพศชาย 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคือรับราชการและค้าขาย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกผัก

ตาราง 4.2 ความถี่และร้อยละของข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกผัก (n = 30)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (ร้อยละ)
1. ท่านรู้จักผักปลอดสารพิษหรือไม่	
รู้จัก	30 (100.00)
2. ผักปลอดสารพิษคืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
พืชผักที่ไม่มีสารพิษตกค้าง	29 (96.67)
พืชผักที่ไม่มีการใช้สารเคมีโดยเด็ดขาด	26 (86.67)
พืชผักที่มีสารพิษตกค้างอยู่เล็กน้อย	0 (0.00)
พืชผักที่ไม่มีสารเคมีป้องกันและกำจัด ศัตรูพืชตกค้าง	22 (73.33)
3. ท่านรู้จักผักอินทรีย์หรือไม่	
รู้จัก	20 (66.67)
ไม่รู้จัก	10 (33.33)
4. ผักอินทรีย์ คืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
ผักที่ผลิตด้วยวิธีธรรมชาติ	14 (46.67)
ผักที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์	50 (50.00)
ผักปลอดสารพิษ	19 (33.33)
ผักที่ไม่ใช้พันธุ์พืชที่มีการตัดต่อสารพันธุกรรม	3 (10.00)

ตาราง 4.2 (ต่อ) (n = 30)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (ร้อยละ)
6. ในชุมชนมีแปลงปลูกผักอินทรีย์	
มี	23 (76.67)
ไม่มี	7 (23.33)
7. ในชุมชนมีแปลงปลูกผักปลอดสารพิษหรือไม่	
มี	26 (86.67)
ไม่มี	4 (13.33)
8. ในชุมชนมีตลาด หรือมีการจำหน่ายผักปลอดสารพิษหรือไม่	
มี	30 (100.00)
9. ท่านใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืชในการปลูกผักหรือไม่	
ใช่	5 (16.67)
ไม่ใช่	25 (83.33)
10. ถ้าใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผัก ท่านใช้สารเคมีกลุ่มใด	
กลุ่มคาบาเมต	5 (16.67)
กลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต	15 (50.00)
กลุ่มไพรีทอยด์	0 (0.00)
อื่นๆ	10 (33.33)
11. ถ้าท่านไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผัก มีผลิตภัณฑ์ ที่ทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือไม่	
มี	28 (93.33)
ไม่มี	2 (8.67)
12. ถ้ามี ผลิตภัณฑ์ ที่ทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
ปุ๋ยหมักชีวภาพ	16 (53.33)
น้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ	18 (60.00)
น้ำหมักสมุนไพร	9 (30.00)
ปลูกพืชไล่แมลง	8 (26.67)
อื่นๆ	0 (0.00)

ตาราง 4.2 (ต่อ) (n = 30)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (ร้อยละ)
13. ท่านคิดว่าตลาดเกษตรอินทรีย์ มีประโยชน์ต่อชาวบ้านหรือไม่ มี	30 (100.00)
14. ท่านคิดว่า ถ้าหากตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียนสาธิต มมส. มีความยั่งยืน ท่านจะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายตลอดไปหรือไม่ เข้าร่วม	30 (100.00)

จากตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกผัก พบว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนยม รู้จักผักปลอดสารพิษ และเข้าใจว่า ผักปลอดสารพิษคือ ผักผักที่ไม่มีสารพิษตกค้าง ร้อยละ 96.67 รองลงมา คือ ผักผักที่ไม่มีการใช้สารเคมีโดยเด็ดขาด ร้อยละ 86.67 และ ผักผักที่ไม่มีสารเคมีป้องกันและกำจัด ศัตรูพืชตกค้าง ร้อยละ 73.33 มีความเข้าใจเกี่ยวกับผักอินทรีย์ คือ เป็นผักปลอดสารพิษ ร้อยละ 63.33 และเป็นผักที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ ร้อยละ 50 ในชุมชนมีแปลงปลูกผักปลอดสารพิษและแปลงปลูกผักอินทรีย์ เฉลี่ยร้อยละ 81.67 คนในชุมชนไม่ใช้สารเคมี ในการปลูกพืชผัก ร้อยละ 83.33 โดยมี มีผลิตภัณฑ์ ที่ทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 93.33 น้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ ร้อยละ 60 รองลงมาคือ ปุ๋ยหมักชีวภาพ ร้อยละ 53.33 รองลงมาคือน้ำหมักสมุนไพรและการปลูกพืชไล่แมลง ตามลำดับ ชาวชุมชนบ้านดอนยม คิดว่าตลาดเกษตรอินทรีย์ มีประโยชน์ต่อชาวบ้าน และถ้าหากตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียนสาธิต มมส. มีความยั่งยืน ท่านจะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายตลอดไป ร้อยละ 100

4.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินการตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน จากแบบสัมภาษณ์

ตาราง 4.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินการตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนยม

ปัจจัยความสำเร็จ	คะแนน (N=5)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความสำเร็จ
ผู้บริหารโครงการ	4.67	0.61	มากที่สุด
นักเรียน	4.27	0.69	มาก
ครู/บุคลากร	4.17	0.59	มาก
ผู้ปกครอง/ลูกค้า	4.83	0.38	มากที่สุด
เงินสนับสนุน	4.53	0.51	มากที่สุด
สมาชิกเครือข่าย	4.80	0.48	มากที่สุด

ตาราง 4.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินการตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์นักเรียน

ปัจจัยความสำเร็จ	คะแนน (N=5)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความสำเร็จ
ผู้บริหารโครงการ	4.63	0.49	มากที่สุด
นักเรียน	4.33	0.61	มาก
ครู/บุคลากร	4.13	0.73	มาก
ผู้ปกครอง/ลูกค้า	4.57	0.5	มากที่สุด
เงินสนับสนุน	4.03	0.81	มาก
สมาชิกเครือข่าย	4.67	0.48	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินการตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน จากตารางที่ 4.3 จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนยม พบว่า ปัจจัยความสำเร็จที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ผู้ปกครอง/ลูกค้า ที่มาซื้อผลิตผลในตลาดโรงเรียน สมาชิกเครือข่ายในชุมชน ผู้บริหารโครงการ และเงินสนับสนุน ที่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัจจัย ด้านนักเรียน ครู/บุคลากร อยู่ในระดับมาก และจากตารางที่ 4.4 จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ปัจจัยด้าน สมาชิกเครือข่ายในชุมชน ผู้บริหารโครงการ และผู้ปกครอง/ลูกค้า มีความสำคัญมากที่สุด ส่วน ปัจจัย ด้านนักเรียน ครู/บุคลากร และเงินสนับสนุน อยู่ในระดับมาก

4.3 ผลการวิเคราะห์ความตระหนักต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตาราง 4.5 ผลการวิเคราะห์ความตระหนักต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของชาวบ้านชุมชน บ้านดอนยม และนักเรียน

ความตระหนักต่อ ต่อการบริโภคผลผลิต เกษตรอินทรีย์ปลอดภัย และการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	ชาวบ้าน (N=5)			นักเรียน (N=5)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความ ตระหนัก	\bar{X}	S.D.	ระดับความ ตระหนัก
ด้านการยอมรับ	3.14	0.49	ปานกลาง	2.96	0.57	ปานกลาง
ด้านการตอบสนอง	3.02	0.59	ปานกลาง	2.97	0.60	ปานกลาง
ด้านการเห็นคุณค่า	3.20	0.41	ปานกลาง	2.96	0.58	ปานกลาง
รวม	3.12	0.31	ปานกลาง	2.97	0.59	ปานกลาง

จาก ตาราง 4.5 ผลการวิเคราะห์ความตระหนักต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของชาวบ้านชุมชน บ้านดอนยม และนักเรียน พบว่า ความตระหนักของชาวบ้านในชุมชน บ้านดอนยม และนักเรียน มีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลาง โดย ชาวบ้านในชุมชน บ้านดอนยม มีคะแนนเฉลี่ยความตระหนักสูงกว่านักเรียน

4.4 ผลการเปรียบเทียบความตระหนัก ต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตาราง 4.6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความตระหนัก ต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของชาวบ้านชุมชน บ้านดอนยม กับนักเรียน

ด้าน	ชาวบ้าน (N=5)			นักเรียน (N=5)			t	P
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
ความตระหนัก (n=30)	3.12	0.31	ปานกลาง	2.97	0.59	ปานกลาง	-3.021	.004*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Independent t-test)

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความตระหนัก ต่อการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของชาวบ้านชุมชน บ้านดอนยม กับนักเรียน พบว่า ความตระหนักของชาวบ้านในชุมชน บ้านดอนยม และนักเรียน มีความตระหนักที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

4.5 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยของรายได้ ก่อนและหลังการเป็นสมาชิกเครือข่ายของชาวบ้านในชุมชน

ตาราง 4.7 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยของรายได้ ก่อนและหลังการเป็นสมาชิกเครือข่ายของชาวบ้านในชุมชน

ด้าน รายได้	รายได้เฉลี่ย/เดือน ก่อนเข้าร่วมโครงการ			รายได้เฉลี่ย/เดือน หลังเข้าร่วมโครงการ			t	P
	รายได้รวม (บาท)	\bar{X}	S.D.	รายได้รวม (บาท)	\bar{X}	S.D.		
ชาวบ้าน (n=30)	166,060	5,535.33	5567.3	18,7150	6,238.3	6238.3	-4.689	0.00*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Pair t-test)

จากตาราง 4.7 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยของรายได้ ก่อนและหลังการเป็นสมาชิกเครือข่ายของชาวบ้านในชุมชน พบว่าจากการเก็บข้อมูลรายได้เฉลี่ย/เดือนของชาวบ้านดอนยม ก่อนและหลังเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายช่วงระยะเวลา 3 เดือนจากการใช้แบบสำรวจรายได้และการสัมภาษณ์ พบว่า ก่อนเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนมีรายได้เฉลี่ยคนละ 5,535.33 บาท/เดือน และหลังเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยคนละ 6,238.3 บาท/เดือน ซึ่งจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยของรายได้ ก่อนและหลังการเป็นสมาชิกเครือข่ายของชาวบ้านในชุมชน โดยใช้ สถิติ Pair t-test พบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย มีรายได้เฉลี่ย/เดือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

4.6 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสรุปข้อมูลการร่วมกิจกรรมเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ สู่ตลาดโรงเรียน เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ผลสำเร็จด้าน เป้าประสงค์ ของการจัดดำเนินงานโครงการ

1. มีการเปิดรับสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ สู่ตลาดโรงเรียน เพื่อความยั่งยืนสู่ชุมชน วันที่ 10 กันยายน 2559 ประชุม สมาชิกเครือข่ายเกษตร อินทรีย์ ตลาดโรงเรียน จำนวน 30คน แจกแนวปฏิบัติการเป็นสมาชิก และหาความต้องการของชุมชน วันที่ 17 กันยายน 2559 ดำเนินการในด้านการบริการทางความรู้ให้กับสมาชิกในเครือข่าย โดยการอบรมข้อมูลด้านความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชปลอดสารพิษ การใช้ผลิตภัณฑ์กำจัดศัตรูพืชที่สกัดจากธรรมชาติ ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม โดยได้รับความอนุเคราะห์วิทยากรจากมูลนิธิสิ่งแวดล้อมศึกษา นำโดย ผศ.ดร.ประยูร วงศ์จันทร์ ประธานกรรมการมูลนิธิฯ และอาจารย์ ดร.วุฒิสักดิ์ บุญแน่น กรรมการบริหารมูลนิธิฯ ให้เกียรติมาอบรมสมาชิกเครือข่ายที่ลงทะเบียนร่วมโครงการ จัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์พืชพื้นบ้าน เพื่อช่วยให้ชาวชุมชนสามารถยืมเมล็ดพันธุ์ หรือต้นพันธุ์ ไปปลูกในครัวเรือน หรือพื้นที่ของชุมชน แล้วส่งคืนดอกเบี๋ย ในรูปของเมล็ดพันธุ์ หรือต้นพันธุ์ เป็นการส่งเสริมการขยายพันธุ์พืชในท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชดำเนินการ ทั้งนี้มีสมาชิกที่เบิกเมล็ดพันธุ์ไปปลูกแล้วจำนวน 10 ราย อยู่ในระหว่างติดตามผล การจัดดำเนินงานด้านตลาดโรงเรียน เพื่อจัดจำหน่าย สินค้าทางการเกษตร ตลอดจนพืชผัก ปลอดสารพิษ ในพื้นที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) จัดประชาสัมพันธ์ไปยังผู้ปกครอง บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาสารคามหรือผู้สนใจได้ทราบ ช่วงวันเวลาในการเปิดตลาดเกษตรอินทรีย์ (จัดดำเนินการเปิดตลาดในวันศุกร์ สุดสัปดาห์ ทั้งนี้เริ่มเปิดตลาดช่วงทดลองตลาดในวันที่ 5,11,19 สิงหาคม 2559 และเปิดดำเนินการจริง 2,9,16,23,30 กันยายน 2559/ 7,14,21,28 ตุลาคม 2559/ 4,11,18,25พฤศจิกายน 2559/ 2,9,16,23 ธันวาคม 2559)ตลอดจนจัดทำเว็บไซต์ระบบตลาดโรงเรียนออนไลน์

2. จากการเข้าร่วมเป็นชุมชนเครือข่ายในโครงการ “เกษตรอินทรีย์ ตลาดโรงเรียน ยั่งยืนสู่ชุมชน” ของ ชุมชนบ้านดอนยม ต.ท่าขอนยาง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม ผลการดำเนินงานพบว่าชุมชนเห็นความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ รู้และเข้าใจเรื่องระบบการทำตลาด จากตลาดโรงเรียน รู้และเข้าใจตลอดจนเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานธนาคารเมล็ดพันธุ์ เห็นคุณค่าและความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน ตลอดจนเห็นคุณค่าของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการเลี้ยงชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน จนทำให้ชุมชนรวมตัวกันจัดตั้ง “ตลาดชุมชน” ตลาดที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวชุมชน เปิดทำการทุกวันอาทิตย์ โดยเริ่มเปิดตลาดครั้งแรกในวันอาทิตย์ที่ 6 พฤศจิกายน 2559 โดยเริ่มจัดจำหน่ายสินค้าประเภทผักปลอดสารพิษ อาหารสำเร็จรูปที่ชาวชุมชนประกอบอาหารขึ้นเอง แล้วนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน ใน ตลาดชุมชน โดยเริ่มเปิดตลาดตั้งแต่เวลา 13.00 น.เป็นต้นไป จนของหมด นับเป็นต้นแบบแห่งการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการ

ผลประโยชน์โดยตรง

1. นักเรียนคณะผู้จัดทำ ได้เรียนรู้ ชนิดพันธุ์พืชพื้นบ้านของภาคอีสานมากขึ้น และได้ดำเนินการจัดทำแผนธุรกิจพืชผักปลอดสารพิษ สร้างตลาดโรงเรียน สร้างแนวทางการตลาดและส่งเสริมการตลาดให้กับชุมชนเครือข่าย อันจะเป็นการสร้างความเป็นรูปธรรมเรื่องเกษตรพอเพียง ที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างยั่งยืนให้ชุมชนได้เห็น

2. การจัดทำธนาคารเมล็ดพันธุ์ และพันธุ์พืช สำหรับอนาคต เพื่อชุมชน ตลอดจนนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) มีแหล่งเรียนรู้ด้าน ชนิดพันธุ์พืชพื้นบ้านของภาคอีสาน และด้านเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรอินทรีย์ หลังจากดำเนินกิจกรรมโครงการ ผลปรากฏว่ามีเกษตรกรในเครือข่ายให้ความสนใจเบิกเมล็ดพันธุ์ในโครงการธนาคารเมล็ดพันธุ์ ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนเก็บเกี่ยว ผลผลิตและส่งคืนในรูปผลิตผลเมล็ดพันธุ์พืชในรูปดอกเบี๋ยเก็บคืนสู่ธนาคาร

3. นักเรียนบุคลากรในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้สนใจมีพืชผัก ปลอดภัยสำหรับบริโภค ตลอดจนผลิตทางการเกษตรอื่นๆที่ปลอดภัยจากชุมชนเครือข่ายเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวันโดยหลังจากการดำเนินงานกิจกรรมโครงการ พบว่ามีบุคลากรจากโรงเรียนสาธิต ผู้ปกครองและผู้สนใจอื่นๆให้ความสนใจเข้าเลือกซื้อผลิตผลสินค้าเป็นจำนวนมาก ในวันทำการมีผู้ซื้อบางส่วนที่เข้ามาหาซื้อสินค้าบางชนิดเพราะราคาถูกและปลอดภัยจากสารพิษสารเคมีทำให้ตลาดสินค้าในวันทำการขายสินค้าจนหมดทุกวันทำการ

4. โรงเรียนชุมชนและหน่วยงานอื่นๆที่มีความสนใจในเรื่อง “เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ตลาดโรงเรียน ยั่งยืนสู่ชุมชน”สามารถใช้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม(ฝ่ายมัธยม)เป็นศูนย์การเรียนรู้หลัก เพื่อขยายการเรียนรู้สู่ชุมชนอื่นๆในการขยายความยั่งยืนในระยะต่อไปโรงเรียนจะถูกจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ เกษตรอินทรีย์และตลาดโรงเรียน เพื่อนำเอาความรู้จากการจัดดำเนินกิจกรรมโครงการไปขยายต่อให้กับ โรงเรียนหรือชุมชนอื่นๆที่มีความสนใจต่อไป

ผลประโยชน์โดยอ้อม

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในโรงเรียนให้ดีขึ้น จากการปรับปรุงพื้นที่ให้ปลูกพืชผัก พันธุ์พื้นบ้านต่างๆ สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านพันธุ์พืชพื้นบ้านต่างๆให้กับนักเรียน โรงเรียนได้จัดสร้างศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ซึ่งนอกเหนือจากการให้ความรู้เรื่องการปลูกพืชตามแนวเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน แล้ว ผลผลิตจากการปลูกพืชเกษตรอินทรีย์เหล่านั้นยังนำมาขายในตลาดโรงเรียนสร้างรายได้ให้ฝ่าย อันจะนำงบประมาณจากการขายพืชเกษตรอินทรีย์มาหมุนเวียน ใช้ซื้อหาเมล็ดพันธุ์ตลอดจนซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการทำสวนเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องต่อไป

2. ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนและชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้านกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในการจัดดำเนินโครงการ เกษตรกรในเครือข่ายเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของพันธุ์พืชพื้นบ้านมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากเมื่อลงพื้นที่ในการจัดดำเนินโครงการชาวบ้านชาวชุมชนเกษตรกรในพื้นที่มักจะนำเมล็ดพันธุ์พืชพื้นบ้านมาบริจาคเข้าโครงการธนาคารเมล็ดพันธุ์อยู่เสมอ จนขณะนี้ธนาคารเมล็ดพันธุ์มีจำนวนชนิดของเมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3. สร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เมื่อโครงการได้จัดดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ก็เกิดกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการเริ่มเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ผ่านการกระตุ้นด้วยการบริโภคผักปลอดภัยจากตลาดโรงเรียน และสวนเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน

4. มีแหล่งพืชผักปลอดภัย ที่เป็นทางเลือกหนึ่งของ ครู นักเรียนและผู้ปกครองและผู้สนใจอื่นๆ

ความยั่งยืนของโครงการ

เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ตลาดโรงเรียน ยั่งยืนสู่ชุมชน โครงการนี้มุ่งตอบโจทย์ให้เห็นภาพความชัดเจนออกเป็น สองส่วน คือส่วน “เครือข่ายเกษตรอินทรีย์” ตอบโจทย์เรื่องการสร้างกลุ่ม รวมพลัง สร้างกระบวนการช่วยเหลือสมาชิกอย่างเป็นระบบ ในแบบที่ชาวบ้านคุ้นเคยคือความเป็นพี่เป็นน้อง การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แก้ไขปัญหาาร่วมกัน ดูแลช่วยเหลือสมาชิกในด้านต่างๆ อาทิ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์แลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัยตัดแต่งพันธุกรรม นี่คือการสร้างเครือข่ายที่สร้างความยั่งยืนสู่สมาชิกอย่างชัดเจน ส่วน “ตลาดโรงเรียน” ตอบโจทย์เรื่องสำคัญ คือเรื่อง “ตลาด” การสร้างตลาดให้เป็นแหล่งระบายสินค้าให้กับชุมชนอย่างที่เรียกตลาดโรงเรียนนั้น สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายชุมชนได้ ถ้าเครือข่ายมีระบบการจัดการที่ดีก็เหมือนกับการเอาสิ่งที่มีอยู่ในบ้านในสวน ที่เหลือจากการกินการใช้ในครัวเรือน ออกมาเพื่อขายทุกสัปดาห์ตามแต่โรงเรียนจะกำหนดวัน ซึ่งตรงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเห็นภาพชัดเจนและเป็นรูปธรรม เมื่อโครงการตลาดโรงเรียนสัมฤทธิ์ผล ชุมชนเครือข่าย โรงเรียน ก็จะมองเห็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน เห็นความชัดเจนด้านทักษะกระบวนการ การจัดทำเครือข่าย การจัดการตลาด การจัดทำธนาคารเมล็ดพันธุ์ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดการด้านรายรับรายจ่าย การส่งสินค้า การตรวจสอบคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปสู่การต่อยอดให้กับทางชุมชนหรือโรงเรียน หรือหน่วยงานอื่นที่ให้ความสนใจได้

การต่อยอดในลำดับต่อไปคือ เราสามารถสร้างเครือข่ายขยายไปยังโรงเรียนอื่นๆ เช่น โรงเรียนประจำอำเภอหรือโรงเรียนประจำตำบลทั่วประเทศที่มีอยู่หลายหมื่นโรงเรียน การสร้างเครือข่ายเช่นนี้เปรียบเสมือนการสร้างพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ ที่นำเอาแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดชฯ มาทำให้ประชาชนชาวไทย และลูกหลานเยาวชนรุ่นใหม่ได้เห็นภาพที่ชัดเจนและจับต้องได้ ประชาชนมีรายได้ มีงาน ประชาชนส่วนที่เป็นผู้บริโภคมีอาหารปลอดภัย ในการบริโภค เกิดสุขภาพอนามัยที่ดีและยั่งยืน เครือข่ายตลาดโรงเรียนทั่วประเทศสามารถประสานความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนสินค้าพื้นถิ่น แลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์พืชในธนาคารเมล็ดพันธุ์ โดยอาศัยโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนก็จะเกิดรายได้ตอบแทนนักเรียนที่เป็นกลไกขับเคลื่อนโครงการในรูปแบบค่าตอบแทนหรือทุนการศึกษา ส่วนชุมชนก็อยู่ได้เพราะมีตลาดในถ่ายเทผลผลิตภาคเกษตรอินทรีย์ ซึ่งส่วนใหญ่ก็น่าจะเป็นผู้ปกครองหรือครอบครัว ของเด็กนักเรียนในโรงเรียนนั้นๆ การสร้างรายได้เช่นนี้น่าจะสามารถตอบโจทย์ “ความยั่งยืนสู่ชุมชน” ได้ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ทางผู้จัดดำเนินโครงการคาดหวังให้เกิดขึ้นจากการทำงานในครั้งนี้ และนอกเหนือจากนั้น ถ้าสามารถกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าความสำคัญของการสร้างความยั่งยืนสู่ชุมชนของพวกเขาเองได้ แล้วชุมชนเกิดกระบวนการคิดต่อยอด เกิดการจัดการสร้าง “ตลาดของชุมชนเองได้” หรือ “กลุ่มเกษตรอินทรีย์ของชุมชนตนเองได้” ก็นับว่าโครงการเดินมาถึงความสำเร็จตามความมุ่งหมายอย่างยิ่ง เหตุเพราะโครงการอาจมีช่วงระยะเวลาในการจัดดำเนินโครงการ แต่ชุมชนคือพื้นที่ที่ต้องตั้งอยู่ ณ วันหนึ่งหากไม่มีโครงการแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าชุมชนต้องหยุดดำเนินการในทุกๆ อย่างที่เคยร่วมกันทำมา หากชุมชนสามารถก้าวเดินด้วยตนเองได้ ก็เป็นเรื่องพิสูจน์คำว่า “วิถีแห่งความพอเพียงและการเดินตามรอยเท้าองค์พ่อหลวง”

สรุปโดยภาพรวม การดำเนินงานโครงการ “เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ตลาดโรงเรียน ยั่งยืนสู่ชุมชน” ได้จัดดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่โครงการยังไม่ได้ผ่านการพิจารณาในรอบ 30 ทีมแรก จากทางโครงการ “กรุงไทย ต้นกล้าสีเขียว” ธนาคารกรุงไทย ในวันประกาศผลทางผู้จัดดำเนินโครงการยังร่วมกันทดลองเปิดตลาดโรงเรียนเพื่อหาข้อมูลสินค้าเกษตรอินทรีย์ กับความต้องการภาคการตลาดอยู่ เมื่อผ่านการประเมินและเข้าร่วมโครงการ The Following Camp และผ่านเข้าสู่รอบ 10 ทีมสุดท้าย สมาชิกทุกคนจึงมีความพร้อมใน

การจัดดำเนินโครงการอย่างเต็มเปี่ยม ด้วยความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการ The Following Camp ที่ได้ จากวิทยากรอบรมจากสถาบันคีนัน แห่งเอเชีย และทีมงานจากธนาคารกรุงไทยทุกท่าน จึงทำให้ทีมโรงเรียน สาคิตมหาวิทาลัยมหาสารคาม(ฝ่ายมัธยม) มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จให้จงได้

การเดินตามแผนงานที่วางไว้ ทีมโรงเรียนสาคิตมหาวิทาลัยมหาสารคาม(ฝ่ายมัธยม) ได้ดำเนินงาน ตามแผนงานเป็นลำดับขั้นทั้งสิ้น 9 ลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่ 1)ประสานงานเครือข่ายชุมชนและผู้นำ ชุมชน แจ้างแนวทางการจัดดำเนินโครงการในพื้นที่ชุมชน มอบหมายผู้ประสานงานชุมชนกับผู้นำชุมชนในการ หาเครือข่ายสมาชิกในชุมชน จำนวน 30 คน 2)สร้างเครือข่ายชุมชนหาผู้ประสานงานในชุมชนในการส่งสินค้า ชุมชนสู่ตลาด ทดลองการทำตลาด 3)หาข้อมูลวิเคราะห์ประมวผล เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเตรียมความ พร้อมก่อนเปิดตลาดจริง 4)ประชุมสมาชิกเครือข่ายเกษตร อินทรีย์ ตลาดโรงเรียน จำนวน 30 คนแจ้างแนว ปฏิบัติการเป็นสมาชิก และหาความต้องการของชุมชน 5)นำความต้องการของสมาชิกเครือข่าย มาจัดทำ แผนการอบรมเชิงปฏิบัติการ อาทิ หากชุมชนต้องการมีความรู้ด้านยาปราบศัตรูพืชจากธรรมชาติ ก็ประสาน ความร่วมมือกับหน่วยงานมหาวิทาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับสมาชิก 6) จัดเตรียมบูธขายสินค้า “ตลาดโรงเรียนฯ” ป้ายประชาสัมพันธ์ออกแบบและตกแต่งเพื่อสร้างจุดสนใจให้กับ ผู้ซื้อ,เตรียมความพร้อมในการเปิดตลาด ด้านต่างๆ อาทิ ถูบบรรจุภัณฑ์ป้ายสติ๊กเกอร์ตลาดโรงเรียน,ชุดตรวจ สารเคมีในผัก,เป็นต้น, 7) ลงชุมชนตรวจสอบสารพิษในผักที่นำส่งขาย โดยสุ่มตรวจสอบจากสมาชิกที่ส่งสินค้า สู่ตลาดโรงเรียนหากผ่าน ก็ให้สมาชิกบรรจุภัณฑ์สินค้าเตรียมนำออกจำหน่าย, 8) เปิดตลาดชุมชนทุกวันศุกร์ สุดสัปดาห์ จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรอินทรีย์ให้กับนักเรียน,บุคลากร,ผู้ปกครอง,ผู้สนใจอื่นนำส่ง เงินค่าสินค้าคืนแก่สมาชิกเครือข่าย หลังจากการปิดตลาดในแต่ละครั้งของการเปิดตลาด, 9)จัดประชุมสมาชิก เครือข่ายชุมชนเพื่อรับฟังปัญหาที่ประสบ จากการเปิดตลาดในทุกๆเดือน เดือนละครั้ง

การเปิดตลาดโรงเรียนได้ดำเนินงานเป็นสองระยะ **ระยะแรก** ระยะทดลองการจัดดำเนินงานด้าน การตลาด การศึกษาความต้องการด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์ จัดทดลองเปิดตลาดทั้งสิ้น 4 ครั้ง คือ ในวันศุกร์ที่ 5 สิงหาคม 2559 ได้,ในวันพฤหัสบดีที่ 11 สิงหาคม 2559 ,ในวันศุกร์ที่ 19 สิงหาคม 2559 ในวันศุกร์ที่ 26 สิงหาคม 2559 **ระยะที่สอง** ระยะดำเนินงานเปิดตลาดจริงตามแผนงานที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ ในวันศุกร์ที่ 2 กันยายน 2559 ในวันศุกร์ที่ 9 กันยายน 2559,ในวันศุกร์ที่ 16 กันยายน 2559 วันศุกร์ที่ 23 กันยายน วัน ศุกร์ที่ 30 กันยายน 2559 วันศุกร์ที่ 7 ตุลาคม 2559 วันศุกร์ที่ 14 ตุลาคม 2559 วันศุกร์ที่ 21 ตุลาคม 2559 วันศุกร์ที่ 28 ตุลาคม 2559 วันศุกร์ที่ 4 พฤศจิกายน 2559 วันศุกร์ที่ 11 พฤศจิกายน 2559 วันศุกร์ที่ 18 พฤศจิกายน 2559 วันศุกร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2559

ทั้งนี้ชุมชนมีรายได้จากการเปิดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในตลาดโรงเรียนทั้งสิ้น 17 ครั้ง เป็น รายได้คืนสู่ชุมชน 51,349 บาท และผู้จัดดำเนินโครงการมีงบประมาณจากกำไรในการขายสินค้า 8,000 บาท เพื่อใช้เป็นงบประมาณเงินทุนหมุนเวียนในการจัดดำเนินงานด้านตลาดโรงเรียน เครือข่ายชุมชนบ้านดอนยม ซึ่งเป็นชุมชนเครือข่ายในโครงการ เริ่มเกิดการตระหนักใน เรื่องเกษตรอินทรีย์ และการดำเนินตามรอยเบื้อง ยุคคลบาท ด้าน“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”ผู้ดำเนินโครงการได้ดำเนินการจัดการอบรมความรู้เรื่อง วิธีเกษตร

อินทรี วิถีแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม,เรื่อง ตลาดโรงเรียน ยั่งยืนสู่ชุมชน,เรื่อง สมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืช โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม นอกเหนือจากนั้นผู้จัดดำเนินงานยังให้ความช่วยเหลือเครือข่ายชุมชนบ้านดอนยม ด้านเมล็ดพันธุ์พืชสำหรับปลูกจากธนาคารเมล็ดพันธุ์,ให้ความช่วยเหลือด้านการทำบัญชีรับจ่ายสินค้า,บัญชีครัวเรือน ให้กับสมาชิกเครือข่าย เพื่อเป็นการเพิ่มแรงกระตุ้น สร้างความตระหนัก และให้เกิดภาพแนวทางในการจัดดำเนินงานแบบพึ่งพาตนเอง **จนผลที่สุด** ทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันเพื่อเปิด “ตลาดชุมชน” ของตนเองขึ้น ตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 6 พฤศจิกายน 2559 เป็นต้นมา เน้นการเปิดตลาดเฉพาะช่วงวันอาทิตย์ ตลาดดังกล่าวเป็นการรวมตัวของคนในชุมชน ขายสินค้าทางการเกษตร อาหาร หรือตามแต่ที่ใครพอมีอะไรจะซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน เริ่มเปิดตลาดตั้งแต่ 13:00 น.เป็นต้นไป จนของหมด ภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผลสำเร็จของการพึ่งพาตนเองของชุมชน อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯได้เป็นอย่างดี

ตาราง 4.8 ผลการประเมินโครงการทางด้านกระบวนการและขั้นตอนการจัดดำเนินโครงการ

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					เฉลี่ย	ระดับ ความ เหมาะสม
		5	4	3	2	1		
1	มีความเหมาะสมด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ	59	34	7	0	0	4.52	มากที่สุด
2	มีความเหมาะสมด้านสถานที่ในการจัดดำเนินโครงการ,ตลาดโรงเรียน,ชุมชนเครือข่าย,สถานที่ประชุมสัมมนา	75	19	6	0	0	4.69	มากที่สุด
3	ความเหมาะสมในช่วงระยะเวลาในการจัดดำเนินกิจกรรมโครงการ	41	45	14	0	0	4.27	มาก
4	ความเหมาะสมในการจัดดำเนินกิจกรรมโครงการตามลำดับขั้นตอนที่เขียนไว้ในการจัดดำเนินโครงการ	56	39	5	0	0	4.51	มากที่สุด

จากตาราง 4.8 ผลการประเมินโครงการทางด้านกระบวนการและขั้นตอนการจัดดำเนินโครงการ จากการสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง นักเรียน บุคลากรในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) และบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ปกครองและสมาชิกเครือข่ายชุมชน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดทำเครือข่ายตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน พบว่า รายการ ความเหมาะสมในช่วงระยะเวลาในการจัดดำเนินกิจกรรมมีผลการประเมินในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ มีระดับผลการประเมินในระดับมากที่สุด

ตาราง 4.9 ผลการประเมินโครงการทางด้านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

ลำดับ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					เฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
		5	4	3	2	1		
1.	ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้แนวคิดทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆจากการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ	52	39	4	0	0	4.28	มาก
2.	ผู้ตอบแบบสอบถามได้นำเอาความรู้แนวคิดทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆจากการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต	52	44	4	0	0	4.48	มาก
3.	ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการตรงตามความคาดหวัง	70	30	0	0	0	4.7	มากที่สุด
4.	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในสภาพรวมของการจัดดำเนินกิจกรรมโครงการ	72	28	0	0	0	4.72	มากที่สุด
5.	ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าสามารถขยายผลด้านองค์ความรู้ไปสู่องค์กรและหน่วยงานอื่นๆได้	62	38	0	0	0	4.62	มากที่สุด
6.	ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าโครงการนี้สามารถสร้างความตระหนักในด้านการผลิต การบริโภค ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	49	49	2	0	0	4.47	มาก
7.	ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าโครงการนี้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการตลาดให้กับนักเรียนและชุมชนเครือข่าย ในการขยายผลให้ก่อประโยชน์ได้	66	28	0	0	0	4.42	มาก
8.	ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าโครงการนี้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ และธนาคารเมล็ดพันธุ์ ในการขยายผลจนก่อประโยชน์ได้	69	31	2	0	0	4.75	มากที่สุด
รวม		723	424	44	0	0	4.55	มากที่สุด

จากตาราง 4.9 ผลการประเมินโครงการทางด้านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ จากการสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง นักเรียน บุคลากรในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) และบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ปกครองและสมาชิกเครือข่ายชุมชน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดทำเครือข่ายตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน พบว่า ผู้ร่วมในกิจกรรมโครงการมีความพึงพอใจในอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และผลเฉลี่ยโดยรวม มีค่าเท่ากับ 4.55 ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด